

יוצאים עם נתונים

תוכן עניינים

3 ..... דברי פתיחה

---

4 ..... פרק א': היוצאים בחברה הישראלית

---

4 ..... מגמות היציאה מהחברה החרדית

7 ..... יוצאי החברה החרדית בצה"ל

9 ..... יוצאי החברה החרדית בשוק התעסוקה

13 ..... יוצאי החברה החרדית באקדמיה

18 ..... פרק ב': האתגרים התרבותיים-חברתיים שבתהליך היציאה

---

18 ..... הניתוק מהעולם הישן

19 ..... ההתאקלמות בעולם החדש והמעבר בין קודש לחול

19 ..... האומץ לבחור לבד

20 ..... מי הייתי פעם ומי אני היום?

20 ..... ניכור הורי וקהילתי

22 ..... פרק ג': החברה הישראלית והיוצאים

---

22 ..... תפיסות ועמדות הציבור בנוגע לאוכלוסיית היוצאים

25 ..... ביבליוגרפיה

27.10.2021

דברי פתיחה

תנועות דמוגרפיות פנימיות מלוות את החברה הישראלית מיום הקמת המדינה, אך לאחרונה גוברת ההכרה בתופעה של עזיבת העולם החרדי. הדבר נובע מהמידע המצטבר על התגברות זרם הבוחרים לעזוב את החברה החרדית, שהגיע לאחרונה לשיעור של כ-3,000 אישה ואיש מדי שנה.¹ נוסף על כך, גוברת ההכרה בייחודיות של קבוצת היוצאים ובמשקלה הסגולי בחברה הישראלית, כקבוצת איכות הנתונה בתהליכי מעבר.²

למרות הצורך המתעצם בפיתוח מענים מותאמים לשילוב פלח אוכלוסייה זה בצה"ל, באקדמיה ובשוק התעסוקה ועל אף הידע המצטבר בנושא, עדיין קיימת התעלמות מפלח אוכלוסייה זה ומתרומתו הפוטנציאלית העצומה לחברה ולמשק הישראליים, למעט שירותים בודדים הניתנים לו במשורה.

לנוכח גידול מהיר באחוזי העזיבה של החברה החרדית ולנוכח הערכת המכון הישראלי לדמוקרטיה לגבי גידולה הצפוי של קבוצת אוכלוסייה זו בשנים הקרובות, זוהי העת ל'קום עשה' בכל הקשור להיערכות המשק ורשויות המדינה לפיתוח מענים מותאמים לאוכלוסייה זו ולשילובה המוצלח בחברה הכללית, לצד המאמצים המתמשכים לשילובה של האוכלוסייה החרדית. הבנת העושר שהיוצאים יכולים להציע לחברה הישראלית, וכן הבנת הצרכים החברתיים הייחודיים שלהם ומניעת סיכון עבורם במעברים בין זהויות בתוך החברה היהודית הישראלית, הן קריטיות לשילוב איכותי ומהיר של צעירות וצעירים אלו.

הנתונים המופיעים במסמך זה נאספו על ידי צוות המחקר של עמותת 'יוצאים לשינוי'.

¹ רגב וגורדון, 2021, "מגמות ההצטרפות והעזיבה במגזר החרדי".

² הורוביץ, 2018, "יציאה בשאלה: סיכון, סיכוי, ומדיניות חברתית".

פרק א - היוצאים בחברה הישראלית מגמות היציאה מהחברה החרדית

כ-3000 איש ואישה יוצאים מהחברה החרדית מדי שנה (כ-14 אחוזים מכל שנתון לידה חרדי).

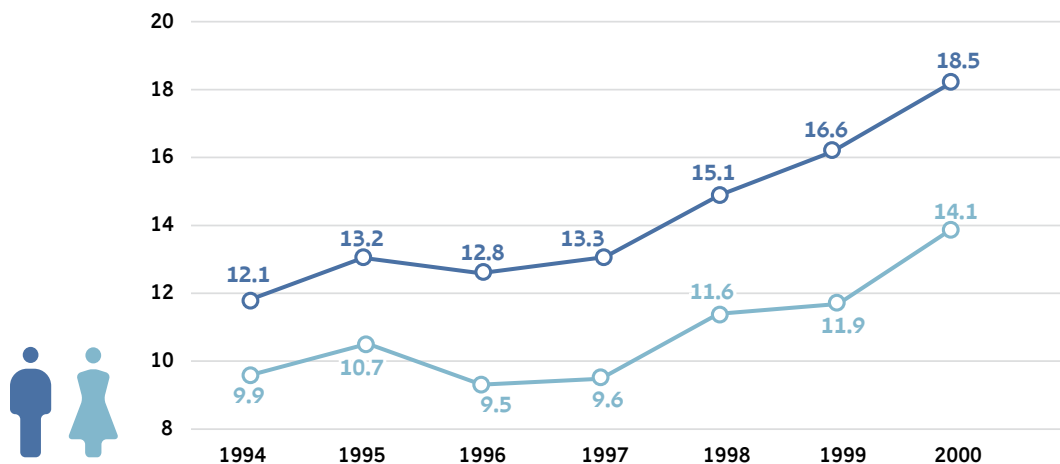
כ-35,000 אלף צעירות וצעירים בגילאי 20-39 עזבו את החברה החרדית בשנים האחרונות.

כ-53,400 איש ואישה בגילאי 20-64 גדלו בבית חרדי, ואינם מגדירים עוד את עצמם כחלק מהחברה החרדית. כ-34,300 מתוכם מגדירים את עצמם היום דתיים או דתיים מאוד, וכ-19,100 מגדירים את עצמם חילוניים, מסורתיים או בעלי אורח חיים מעורב.³

כמה נשים וכמה גברים עוזבים את החברה החרדית?

לא נמצאו הבדלים מובהקים בין גברים לבין נשים. אחוז הנשים העוזבות את המגזר החרדי, כמעט זהה לאחוז הגברים העוזבים ברוב הזרמים - 48 אחוזים נשים, 52 אחוזים גברים. עם זאת נמצא הבדל במועד העזיבה: בממוצע נשים עוזבות את החברה החרדית בגיל מבוגר יותר לעומת גברים.⁴

שיעור הצעירים שאינם מגדירים את עצמם כחרדים, מתוך כלל הצעירים שהוריהם גדלו בבית חרדי, לפי מגדר ושנת לידה, בגילאים 19-25, 2019 (באחוזים)

³ רגב וגורדון, 2021, "מגמות ההצטרפות והעזיבה במגזר החרדי".

⁴ שם.

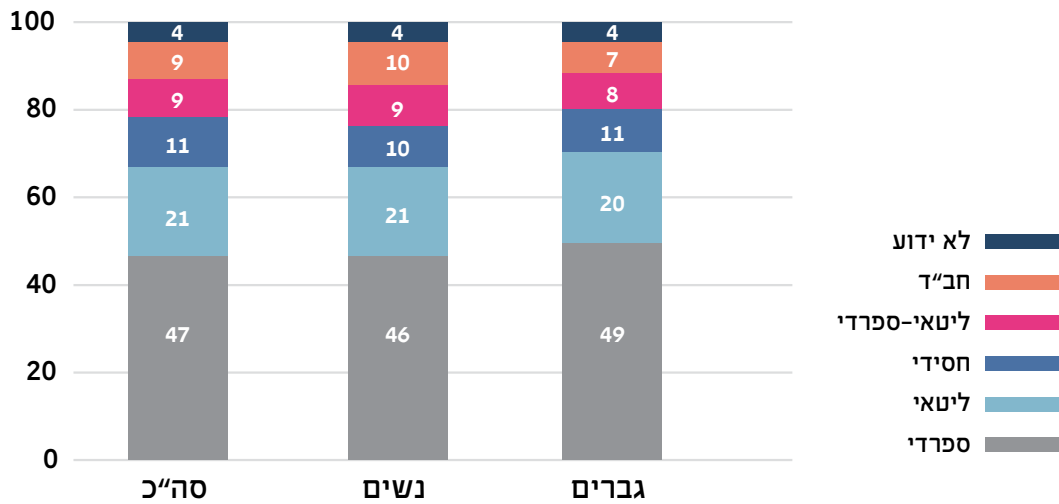
שיעורי היציאה מהחברה החרדית על פי זרמים

ישנם הבדלים מובהקים בשיעורי העזיבה בין הזרמים המרכזיים במגזר החרדי: בקרב החסידים - 5.4 אחוזים עוזבים את הקהילה, בקרב הספרדים - 26.4 אחוזים, בקרב החב"דניקים - 16.9 אחוזים ו-8.6 אחוזים - בקרב הליטאים.

באופן כללי, יוצאי הזרם הספרדי מהווים כמחצית מכלל עוזבי החברה החרדית.

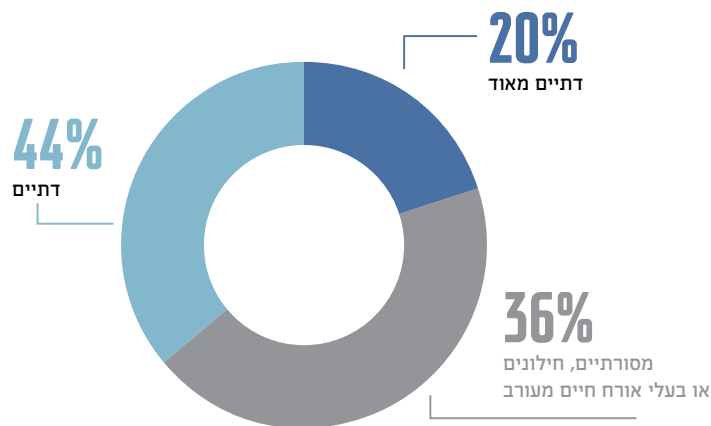
לפחות 28 אחוזים מעוזבי החברה החרדית הם דור שני לחוזרים בתשובה.⁵

התפלגות היוצאים מהמגזר החרדי לפי זרם ומגדר, בגילאים 20-64 (באחוזים מתוך כלל היוצאים)

כ-64 אחוזים מעוזבי החברה החרדית מגדירים עצמם כיום כדתיים.

כ-53,400 איש ואישה בגילאי 20-64 גדלו בבית חרדי, ואינם מגדירים את עצמם כחלק מהחברה החרדית. כ-34,300 מתוכם מגדירים את עצמם היום דתיים או דתיים מאוד, וכ-19,100 מגדירים את עצמם מסורתיים, חילוניים או בעלי אורח חיים מעורב.⁶

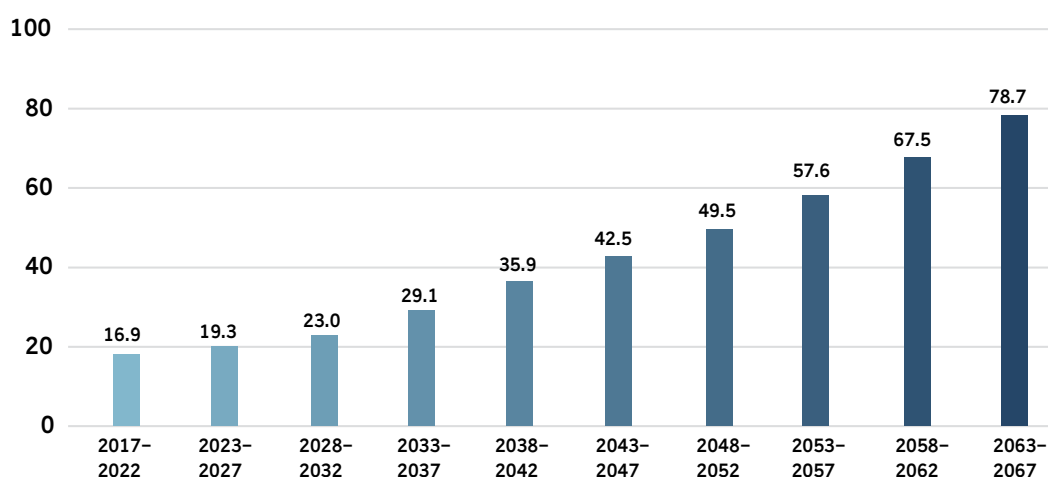

⁵ רגב וגורדון, 2021, "מגמות ההצטרפות והעזיבה במגזר החרדי".

⁶ שם.

כ-420 אלף איש ואישה צפויים לעזוב את המגזר החרדי בארבעת העשורים הקרובים.

תחזית למספר העוזבים את המגזר החרדי בכל חומש, 2017-2067 (באלפים):

הנתונים מצביעים על גידול משמעותי באחוז העוזבים את החברה החרדית: כחצי נקודת אחוז בכל שנה. על פי מחקר שנערך על ידי איתן רגב וגבריאל גורדון בשנת 2021, מוערך כי כ-420 אלף איש ואישה צפויים לעזוב את המגזר החרדי בארבעת העשורים הקרובים. מהם כ-40,000 בעשור הקרוב, וכ-55,000 נוספים בעשור שאחריו, כאשר באותה תקופה צפויים להצטרף למגזר החרדי כ-176,000 איש.⁷

⁷ רגב וגורדון, 2021, "מגמות ההצטרפות והעזיבה במגזר החרדי".

שוויון בנטל? יוצאי החברה החרדית בצה"ל

מדי שנה מתגייסים מאות בוגרי החינוך החרדי לצה"ל, ובתוכם גם יוצאים רבים. חלקם משרתים ביחידות חרדיות, והשאר ביחידות כלל-צה"ליות. עד לאחרונה, היוצאות והיוצאים המשרתים ביחידות הכלליות הופלו, ולא קיבלו את הזכויות המוענקות לאחיהם החרדים. בדיונים שקיימה עמותת 'יוצאים לשינוי' בוועדות הכנסת בחודש אוגוסט 2020, נחשפו ממדי האפליה - יותר מ-50 אחוזים מהמתגייסים 'הוענשו' בשל בחירתם לחצות את הקווים ליחידות הכלליות בצה"ל.

האפליה כלפי אוכלוסיית היוצאים באה לידי ביטוי בתהליכי טרום גיוס, בתנאים במהלך השירות הצבאי ובתנאים לקראת שחרור.

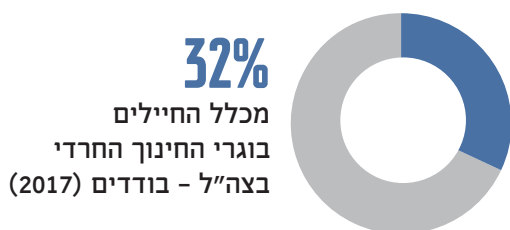
לאחר עבודה מאומצת של זרוע מדיניות ופיתוח בעמותת 'יוצאים לשינוי' ושל מתנדביה, שמובילים את המאבק לשוויון בצה"ל, פרסם אגף כוח אדם בצה"ל את "מדיניות הטיפול ביוצאי ויוצאות החינוך החרדי שאינם משרתים במסלולים חרדים", שנכנסה לתוקף בתאריך 3.1.2021. מדיניות זו מפרטת תנאים וזכויות שנועדו לסייע ליוצאים וליוצאות מהחברה החרדית, שיוסדר מעמדם כ'בוגרות ובוגרי החינוך החרדי', להתגייס ליעדים איכותיים בצה"ל ולצלוח את תקופת השירות הצבאי בצורה משמעותית ומותאמת לצורכי המלש"ב משלב הגיוס ועד השחרור.

מהו המספר האמיתי של החרדים בצה"ל?

מתחילת שנת 2017 עד אמצע 2019, גויסו 4,086 חיילים גברים בוגרי החינוך החרדי.⁸ מתוך 4,086 החיילים בוגרי החינוך החרדי אשר גויסו בתקופה זו, 2,108 - יותר מ-51 אחוזים, בחרו להשתלב במסלולים הכלליים בצה"ל, ולא במסלולים המגזריים. יתר המתגייסים, שמהווים כ-49 אחוזים, שירתו במסלולי שירות חרדיים.⁹

נוסף על כך, מתוך בוגרי החינוך החרדי המשרתים בצה"ל, 32 אחוזים הוכרו כחיילים בודדים בשנת 2017.¹⁰

חיילים בוגרי חינוך חרדי בצה"ל

*הנתונים מתייחסים לחיילים
בוגרי חינוך חרדי בשנת 2017.

חיילים בוגרי חינוך חרדי בצה"ל

*הנתונים מתייחסים לחיילים בוגרי חינוך חרדי
בשנים 2017, 2018 ומחצית ראשונה של 2019.

⁸ אליהו, 2020, "השלמת השכלה בצה"ל לחיילים חרדים ולחיילים חרדים לשעבר" (מרכז המחקר והמידע של הכנסת).

⁹ שם.

¹⁰ אלמסי, 2018, "שירות צבאי של חרדים וחרדים לשעבר" (מרכז המחקר והמידע של הכנסת).

יש סיבה טובה לשער כי מרבית בוגרי החינוך החרדי שמשרתים במסלולים כלל-צה"ליים, הם יוצאי החברה החרדית שלא רצו להתגייס למסלולים המשמרים אורח חיים חרדי. ואמנם, מכיוון שהם נכללים באותה הגדרה, הרי שעד לשנת 2021, שבמהלכה נכנסה לתוקף מדיניות חדשה לטיפול בבוגרי החינוך החרדי ביחידות הכלליות בצה"ל, הם היו שקופים בפני המערכת וחסרי זכויות החינוכיות מעצם השתייכותם לקבוצת יוצאי החברה החרדית. השקיפות הזאת באה לידי ביטוי בשיבוצם בתפקידים שאינם מותאמים למלש"ב, תוך התעלמות מפערי ההשכלה שצברו.

מיונים ללא הכנה, לשכת גיוס בלי ההורים, שפה חדשה והמנון חדש

על פי מחקרו של הורוביץ¹¹, יוצאים מתמודדים עם פערים משמעותיים בשירות הצבאי:

- פערי השכלה וחוסר היכרות עם הליכי המיון פוגעים בנתוני הגיוס, ומביאים אותם לתפקידים שלא מתאימים לפוטנציאל השירות שלהם ושלא מסייעים להם באזרחות בהמשך.
- היכרות מצומצמת עם התרבות הישראלית ועם השפה והאתוס הצבאיים מקשה על היוצאים להשתלב בצה"ל. הקשיים שלהם באים לידי ביטוי בחוסר הבנת המערכת, הציפיות והדרך לתקשר ולבטא צרכים. פערים אלו מקשים עליהם מבחינת השתלבות חברתית ומקצועית במערכת ומבחינת יכולת עמידה במשימות.
- קשיים כלכליים וחוסר במעטפת ובעורך משפחתי וחברתי גורמים ליוצאים לבדידות ולנשירה.¹²

¹¹ הורוביץ, 2018, "יציאה בשאלה: סיכון, סיכוי, ומדיניות חברתית".

¹² שם.

מהשיבות ומהסמינרים לשוק התעסוקה

מרבית יוצאי החברה החרדית פונים למשרות בשוק התעסוקה שאינן מצריכות השכלה או מיומנויות מורכבות. שכרם הוא שכר מינימום, והם אינם מקבלים כל סיוע מהוריהם.¹³ רוב היוצאים בתחילת דרכם לא סיימו 12 שנות לימוד, והם אינם עומדים בדרישות הבסיסיות הנדרשות עבור משרות בסף כניסה גבוה יותר – מה שמונע בעדם למצוא עבודה ראויה ולרכוש השכלה.¹⁴ כשהיוצאים מבקשים להשתלב במשרות בשכר מתגמל יותר משכר מינימום, עליהם לרכוש תחילה ידע באנגלית ובהפעלת מחשב וכן הכשרה טכנית ומקצועית כלשהי – דברים שדורשים זמן ומשאבים ומעכבים את השתלבותם במשרות אלו.¹⁵

נכון להיום, לא קיימת כל תוכנית לשילוב תעסוקתי עבור יוצאי ויוצאות החברה החרדית. לאחר עבודה מאומצת של עמותת 'יוצאים לשינוי', אושרה בשנת 2016 השתתפותם של יוצאי החברה החרדית בתוכנית השוברים להכשרה מקצועית, ובשנים האחרונות – אושרה השתתפותם גם במענים ספורים נוספים הקיימים במסגרת משרד העבודה הרווחה והשירותים החברתיים. מענים אלו ניתנים בהיקפים זניחים, אם בכלל: בתוכנית השוברים להכשרה מקצועית, ניתן סיוע ל-52 יוצאות ויוצאים בלבד במהלך ארבע השנים. מכינה לבוגרי החינוך החרדי מטעם האגף להכשרה מקצועית אושרה תקציבית, אך לא שווקה לקהל היעד, וטרם התקיים ולו מחזור אחד.¹⁶

פערי השכלה ופערי תרבות הם החסמים העיקריים במהלך חיפוש ומציאת עבודה חדשה.

בשנה האחרונה (2021), קיים צוות המחקר של עמותת 'יוצאים לשינוי' שתי קבוצות מיקוד בהנחייתו של ד"ר נרי הורוביץ. נוסף על כך, בוצע סקר בנושא, ו-271 יוצאים ויוצאות מהחברה החרדית השיבו עליו. השאלות בסקר התייחסו לארבע השנים הראשונות שלאחר היציאה.¹⁷

הנתונים בסקר מבוססים על מדגם נוחות, שלא ברורה מידת הייצוגיות שלו את אוכלוסיית היוצאים.

נתוני הסקר מלמדים, כי על פי הדיווח של יוצאי החברה החרדית, פערי השכלה (57 אחוזים) ופערי תרבות (53 אחוזים) הם החסמים העיקריים במהלך חיפוש ומציאת עבודה חדשה. נוסף על כך, 40 אחוזים מהמשיבים ציינו את החוסר במיומנויות תעסוקתיות כחסם בחיפוש ומציאת עבודה.

בקבוצות המיקוד עלה, כי נוסף על פערי השכלה המקשים על השתלבות תעסוקתית, קיימים חסמים נוספים משמעותיים שהיוצאים מתמודדים איתם: פערי תרבות, תחושת זרות במקום העבודה, חוסר בעורף משפחתי וחוסר ניסיון תעסוקתי.

¹³ הורוביץ, 2018, "יציאה בשאלה: סיכון, סיכוי, ומדיניות חברתית".

¹⁴ דורון, 2013 "עזיבת העולם החרדי כמפגש בין מודלים חברתיים-דתיים".

¹⁵ הורוביץ, 2018, "יציאה בשאלה: סיכון, סיכוי, ומדיניות חברתית".

¹⁶ מענה משרד העבודה הרווחה והשירותים החברתיים לעמותת 'יוצאים לשינוי', 11.2020.

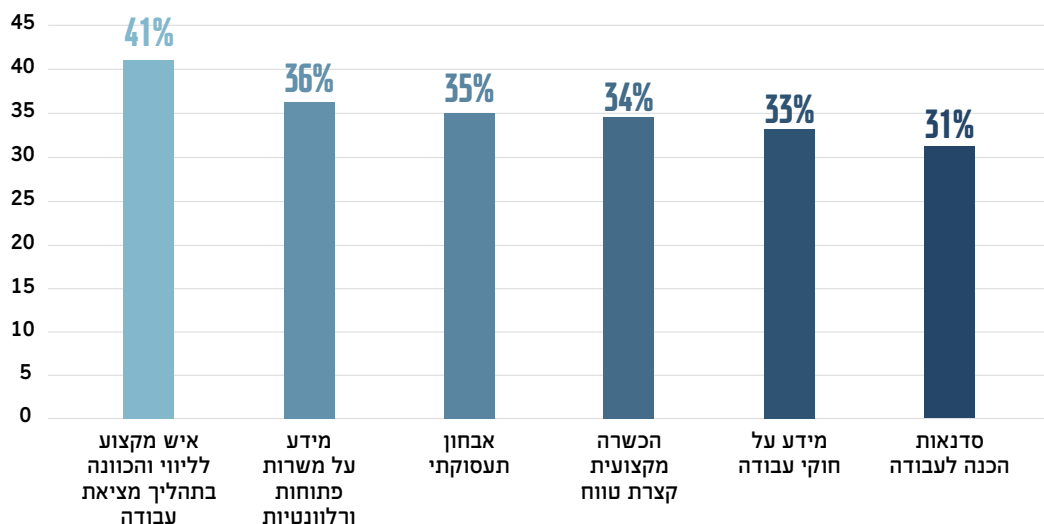
¹⁷ צוות מחקר 'יוצאים לשינוי', 2021. "אתגרים ומענים בשילוב תעסוקתי של יוצאי החברה החרדית, ממציא ביניים".

"אילו היתה לנו האפשרות לקבל מענה לפערים אלו היינו משתלבים טוב יותר בשוק התעסוקה"

המשתתפים בקבוצות המיקוד ציינו כי לו הייתה להם האפשרות, הם היו עושים שימוש במספר מענים להשתלבות טובה יותר בתעסוקה: ליווי ותמיכה, עזרה במציאת עבודה, ידע בניהול כלכלי ומענים לפערי התרבות וההשכלה.

נתוני הסקר מחזקים את הממצאים הללו, ומצביעים על הצורך הקיים בפיתוח המענים הבאים: 41 אחוזים מהמשתתפים דיווחו על רצון לקבל איש מקצוע לליווי והכוונה בתהליך מציאת עבודה, 36 אחוזים זקוקים למידע על משרות פתוחות ורלוונטיות, 35 אחוזים זקוקים לאבחון תעסוקתי, 34 אחוזים זקוקים להכשרה מקצועית קצרת טווח, 33 אחוזים זקוקים למידע על חוקי עבודה ו-31 אחוזים דיווחו על הצורך בסדנאות הכנה לעבודה.

מענים חסרים להשתלבות טובה יותר בתעסוקה:

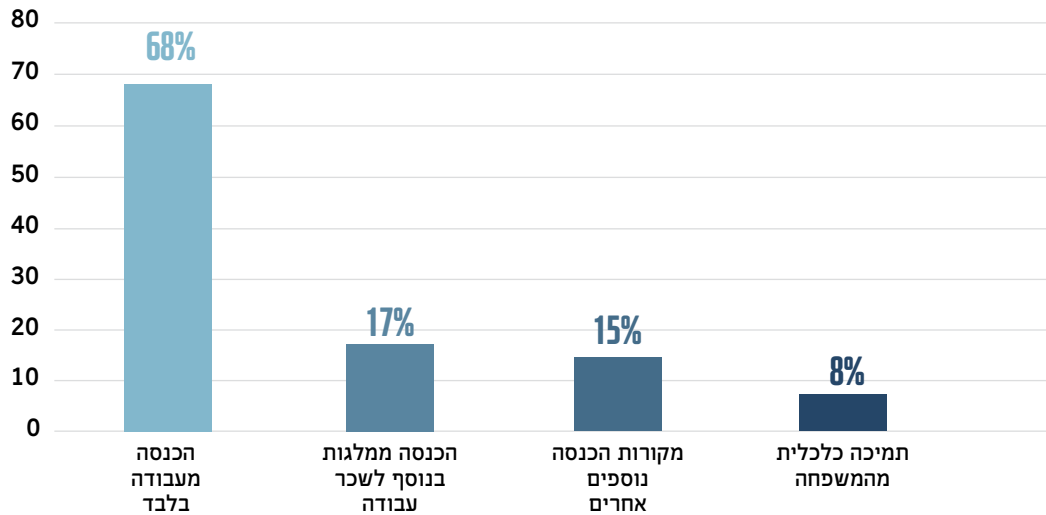

אם אין קמח אין הכשרה מקצועית

מנתוני הסקר עלה כי בארבע השנים הראשונות של היציאה, למרבית היוצאים אין מקורות הכנסה נוספים פרט להכנסה מהעבודה (68 אחוזים), מה שעלול להקשות עליהם ברכישת הכשרה מקצועית או אקדמית. רק 17 אחוזים ציינו כי קיבלו מלגות, נוסף על שכר מעבודה, ו-51 אחוזים הסתייעו במקורות הכנסה נוספים אחרים.

רק 8 אחוזים קיבלו תמיכה כלכלית מהמשפחה.

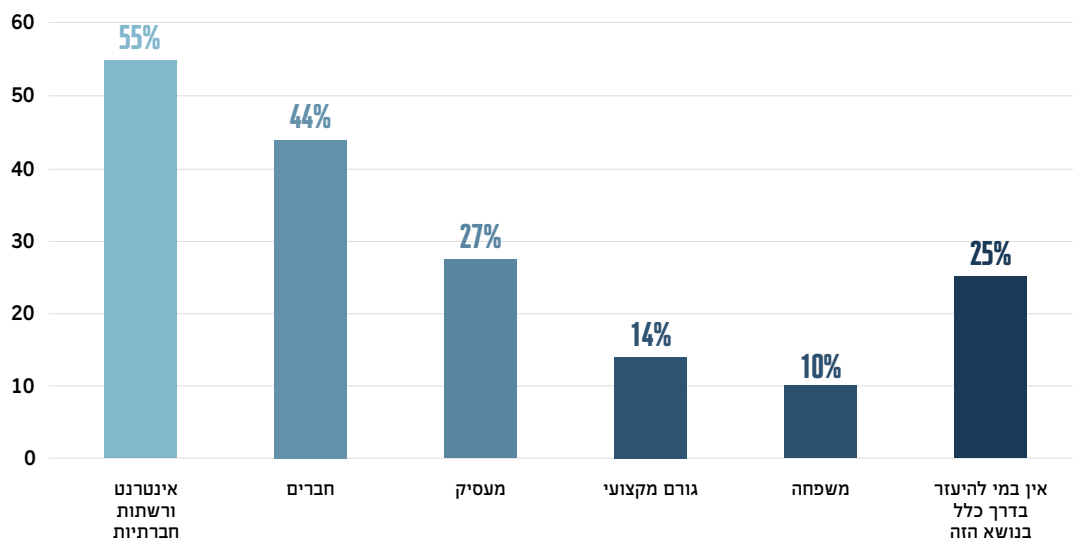
מקורות הכנסה:

דור ראשון לשוק התעסוקה המודרני

מהסקר עלה כי יוצאי החברה החרדית בארבע השנים הראשונות של היציאה, נעזרים בעיקר באינטרנט וברשתות חברתיות (55 אחוזים) ובחברים (44 אחוזים), בכל הנוגע למציאת עבודה והתקדמות בה. 27 אחוזים נעזרים במעסיק שלהם, 14 אחוזים נעזרים בגורם מקצועי (מרכזי הכוון, תוכניות תעסוקה, עמותות סיוע ליוצאים), ורק 10 אחוזים נעזרים במשפחה. 25 אחוזים מהמשיבים ציינו שבדרך כלל אין להם למי לפנות בנושא זה.

גורמים שבהם היוצאים נעזרים בתחום העבודה:

בוגרי החינוך החרדי באקדמיה (חרדים ויוצאים)

נכון להיום לא התבצע איסוף נתונים על יוצאי החברה החרדית באקדמיה כאוכלוסייה נפרדת. היוצאים נכללו במניין בוגרי החינוך החרדי, ללא הבחנה בינם לבין החרדים בהווה. בעקבות זאת, לא קיימים נתונים על מספר היוצאים באקדמיה.

כשליש מכלל הסטודנטים בוגרי המגזר החרדי (חרדים ויוצאים) לומדים במסלולים הכלליים ולא במסלולים המיועדים לבוגרי החינוך החרדי.

בשנת הלימודים תש"פ (2019-2020) למדו בישראל 171,020 סטודנטים לתואר ראשון באוניברסיטאות ובמכללות האקדמיות (לא כולל האוניברסיטה הפתוחה ומכללות לחינוך). 6,506 סטודנטים מתוכם היו בוגרי החינוך החרדי. על פי נתוני הלמ"ס, בשנה"ל תש"פ, הגיע מספרם של הסטודנטים לתואר ראשון, בוגרי החינוך החרדי במסלולים הכלליים של מוסדות לימוד אלו, ל-1,998 סטודנטים, שהם למעלה מ-30 אחוזים מכלל הסטודנטים בוגרי המגזר החרדי במוסדות אלו.¹⁸

במסלולי הלימוד הכלליים, כמחצית (48.2 אחוזים) מבוגרי החינוך החרדי לומדים באוניברסיטאות ולא במכללות. במסלולי הלימוד המגזריים, מספר בוגרי החינוך החרדי באוניברסיטאות עומד על 11 אחוזים בלבד.

מבין הסטודנטים בוגרי החינוך החרדי שלמדו לתואר ראשון במסלולים הכלליים בתש"פ, כמחצית (48.2 אחוזים) בחרו ללמוד באוניברסיטאות ולא במכללות.¹⁹ מדובר באחוז מעט יותר גבוה מאשר באוכלוסייה הכללית (4.44 אחוזים).²⁰ נתון זה שונה בקרב בוגרי החינוך החרדי שלומדים במסלולים המגזריים, שרק מיעוט מתוכם (11 אחוזים) לומד באוניברסיטאות ולא במכללות.²¹

32 אחוזים מכלל הסטודנטים בוגרי החינוך החרדי (ללא הבחנה בין חרדים ליוצאים) לומדים בתחומי החינוך וההכשרה להוראה.

ע"פ ההודעה לתקשורת של הלמ"ס, בשנת תשפ"א, תחומי הלימוד הנפוצים ביותר בקרב סטודנטים לתואר ראשון היו מדעי החברה (34.1 אחוזים) ומדעי הרוח (20.8 אחוזים).

בקרב קבוצת הסטודנטים לכל התארים בוגרי החינוך החרדי (גברים ונשים), ללא הבחנה בין חרדים בהווה ליוצאי המגזר החרדי, 32.4 אחוזים לומדים בתחום החינוך וההכשרה להוראה, 30.5 אחוזים בתחום מדעי החברה, ו-9.4 אחוזים לומדים בתחומי המתמטיקה, הסטטיסטיקה ומדעי המחשב.²²

¹⁸ נתוני הלמ"ס לבקשת עמותת יוצאים לשינוי, 7.2021. הנתונים מתייחסים למכללות האקדמיות, לא כולל המכללות לחינוך, ולאוניברסיטאות לא כולל האוניברסיטה הפתוחה.

¹⁹ שם

²⁰ נתוני הלמ"ס לשנה"ל תש"פ כפי שפורסמו בהודעה לתקשורת, 10.2020.

²¹ נתוני הלמ"ס לבקשת יוצאים, 7.2021. הנתונים מתייחסים למכללות האקדמיות, לא כולל המכללות לחינוך, ולאוניברסיטאות לא כולל האוניברסיטה הפתוחה.

²² נתוני הלמ"ס לשנה"ל תשפ"א כפי שפורסמו בהודעה לתקשורת, 8.2021.

יוצאי החברה החרדית באקדמיה

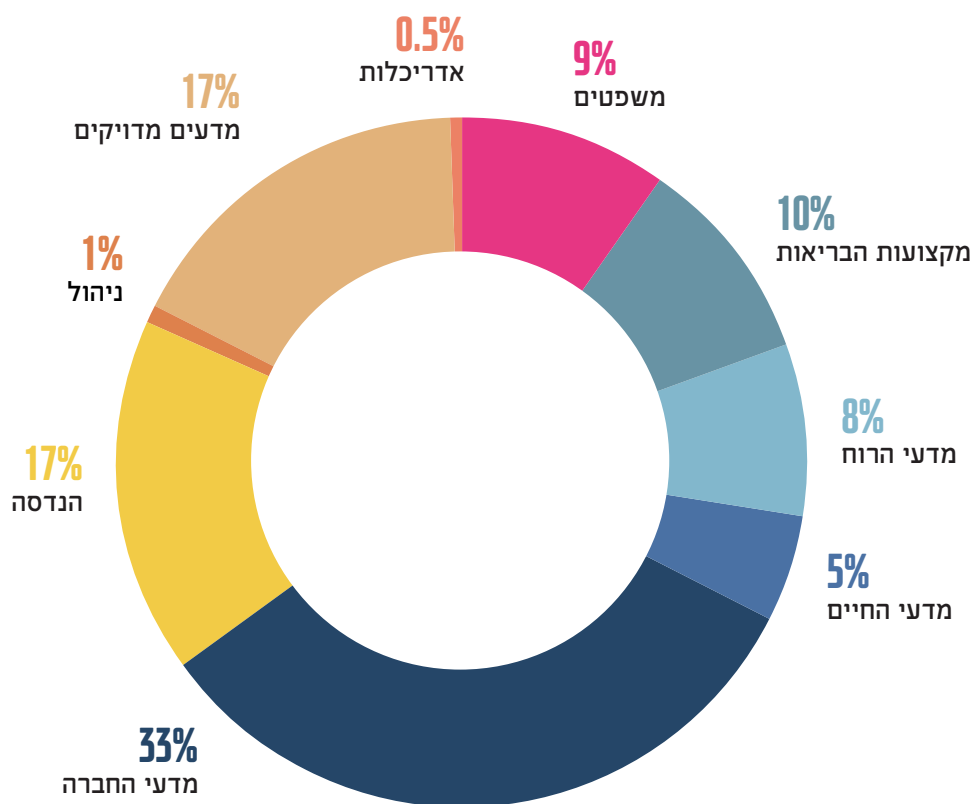
הנתונים על יוצאי החברה החרדית באקדמיה נלקחו מתוך סקר שנערך על ידי צוות המחקר של עמותת 'יוצאים לשינוי' בסוף שנת 2020, עליו השיבו 381 יוצאים מן המגזר החרדי, סטודנטים בעבר או בהווה. 194 מתוכם דיווחו כי הם סטודנטים לתואר ראשון בהווה.²³

הנתונים מבוססים על מדגם נוחות שלא ברורה מידת הייצוגיות שלו את אוכלוסיית היוצאים.²⁴

34 אחוזים מהסטודנטים לתואר ראשון יוצאי החברה החרדית שהשתתפו בסקר לומדים במקצועות ההנדסה והמדעים המדויקים.

33 אחוזים מהסטודנטים לתואר ראשון יוצאי החברה החרדית שהשתתפו בסקר, לומדים מדעי החברה, 17 אחוזים לומדים הנדסה, 17 אחוזים מדעים מדויקים, ו-10 אחוזים לומדים את מקצועות הבריאות. את פירוט המקצועות המלא ניתן לראות בתרשים הבא.

התפלגות תחומי לימוד לתואר ראשון:

²³ תודה לעמותת 'הלל' על הסיוע בהפצת הסקר.

²⁴ טרכטנברג וצוות מחקר 'יוצאים לשינוי', 2021, "ממצאי סקר השכלה ומיצוי זכויות, נתוני ביניים".

ע"פ הסקר, בעבר מרבית הסטודנטים יוצאי החברה החרדית למדו במכללות ולא באוניברסיטאות. כיום, אחוזים גבוהים של סטודנטים יוצאי החברה החרדית בוחרים ללמוד באוניברסיטאות על פני המכללות.

ע"פ הסקר, כיום אחוזים גבוהים של סטודנטים יוצאי החברה החרדית בוחרים ללמוד באוניברסיטאות ולא במכללות. מתוך כלל הסטודנטים בהווה (293) - רוב הסטודנטים (56 אחוזים) לומדים באוניברסיטאות, לעומת 40 אחוזים שלומדים במכללות. 4 אחוזים נוספים לומדים בבתי ספר מקצועיים או בבתי ספר להשלמת בגרות.

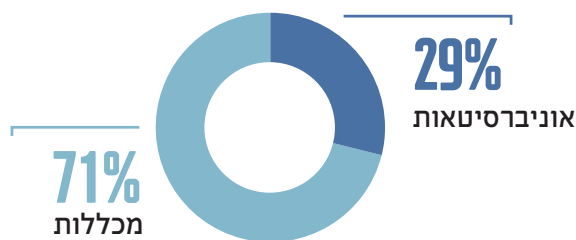
מתוך 194 הסטודנטים לתואר ראשון בהווה, 61 אחוזים לומדים באוניברסיטאות לעומת 39 אחוזים שלומדים במכללות. לעומת זאת, מבין היוצאים שסיימו לימודים (59), מרביתם למדו במכללות (63 אחוזים), לעומת מיעוטם (30 אחוזים) שלמדו באוניברסיטאות ועוד 7 אחוזים מהם שלמדו בבתי ספר מקצועיים. מתוך 41 הבוגרים שסיימו תואר ראשון (לא כולל בוגרי תארים מתקדמים), 71 אחוזים למדו במכללות, לעומת 29 אחוזים שלמדו באוניברסיטאות.

ניתן ללמוד מנתונים אלו כי עם הזמן, סטודנטים יוצאי החברה החרדית מגיעים למוסדות לימוד אקדמיים ברמה גבוהה יותר.

מוסדות לימוד בהם לומדים סטודנטים לתואר ראשון שהשתתפו בסקר

מוסדות לימוד בהם למדו בוגרי תואר ראשון שהשתתפו בסקר

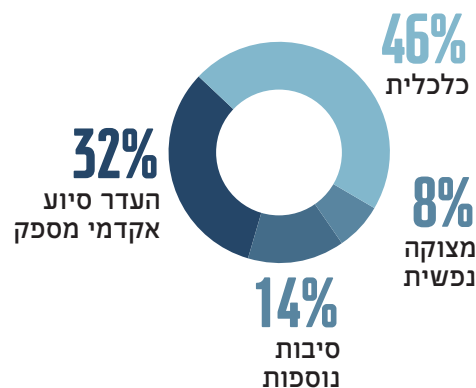
אתגרים בהשתלבות באקדמיה:

מרבית יוצאי החברה החרדית יוצאים לחברה הישראלית ללא לימודי ליבה ועם פערי השכלה משמעותיים אל מול האוכלוסייה הכללית, באנגלית, במתמטיקה, במדעי הטבע ובמיומנויות כדוגמת שימוש במחשב וחשיבה אנליטית.²⁵ פערים אלו עלולים להקשות מאוד כשמבקשים להשתלב באקדמיה. נוסף על כך, סגנון הכתיבה והלימוד במסגרות החרדיות שונה מן הסגנון האקדמי, ולכן יוצאים רבים חווים קשיים בלימודים האקדמיים.²⁶

נשירה

מתוך 381 הסטודנטים בעבר או בהווה שהשיבו על הסקר, 28 נשרו מהלימודים (7 אחוזים). הנושרים נשאלו מהי הסיבה לנשירה שלהם. מניתוח התשובות עלה כי הסיבה העיקרית (46 אחוזים) לנשירה מהלימודים הייתה כלכלית. כמו כן, 32 אחוזים ציינו כי נשרו בשל העדר סיוע אקדמי מספק, 8 אחוזים ציינו כי נשרו בשל מצוקה נפשית ו-14 אחוזים נוספים ציינו כי נשרו בשל סיבות נוספות. פירוט סיבות הנשירה מופיע בתרשים הבא.

הסיבה להפסקת הלימודים:

מיצוי זכויות באקדמיה:

עד שנת 2017, יוצאי החברה החרדית שלמדו במסלולים הכלליים, לא היו זכאים להתאמות בלימודים. ההתאמות ניתנו רק לסטודנטים שלמדו במסלולים חרדיים.

בשנת 2017, בעקבות פנייה של עמותת 'יוצאים לשינוי', אישרה הות"ת מעטפת סיוע בלימודי השכלה גבוהה לכלל בוגרי החינוך החרדי - גם לאלו הלומדים במסלולים הכלליים ושאינם מקיימים אורח חיים חרדי.

²⁵ הורוביץ, 2018, "יציאה בשאלה: סיכון, סיכוי, ומדיניות חברתית".

²⁶ Davidman, 2014, *Becoming Un-Orthodox: Stories of Ex-Hasidic Jews*.

במסגרת תוכנית החומש שפרסמה הות"ת בשנת 2017, הונחו מוסדות להשכלה גבוהה להציע לסטודנטים בוגרי החינוך החרדי, ובכללם ליוצאים, מעטפת סיוע בלימודי ההשכלה הגבוהה.²⁷

במסלולים האקדמיים החרדיים, מעצם היותם מסלולים מותאמים, ניתן להניח כי שיעורי הסיוע שניתנים בפועל, קרובים ל-100 אחוזים.

בקרב הסטודנטים בוגרי החינוך החרדי שלומדים במסלולים הכלליים, שיעורי הסיוע נמוכים משמעותית.

בשנת תש"פ, כחות מ-13 אחוזים מבין 1,998 הסטודנטים בוגרי החינוך החרדי שלמדו לתואר ראשון במסלולים הכלליים, קיבלו את הסיוע.²⁸

בנתוני הלמ"ס אין כרגע מידע כמה מתוך היוצאים קיבלו סיוע.

כ-70 אחוזים מהסטודנטים יוצאי החברה החרדית אשר השתתפו בסקר בשנת תשפ"א דיווחו כי לא קיבלו אף מענה מרשימת המענים שהם זכאים לה באקדמיה.

על פי נתוני הסקר שנערך על ידי צוות המחקר של עמותת 'יוצאים לשינוי' בשנה"ל תשפ"א, מבין 381 משיבים יוצאים שלמדו או שלומדים כיום במוסדות אקדמיים להשכלה גבוהה, 69 אחוזים דיווחו כי לא קיבלו אף מענה מבין המענים שקיימים בתוכנית המעטפת של המל"ג (ראו טבלה מספר 1). מקרב כלל המשיבים 24 אחוזים הסתייעו בשיעורי עזר, בעוד שבשאר המענים הסתייעו כחות מ-8 אחוזים. יש להבהיר כי ניתן היה לסמן יותר ממענה אחד.²⁹

טבלה 1. פילוח לפי אחוזים על פי קבלת מענים שונים

מענים	סך כל המשיבים	סטודנט/ית	בוגר/ת	נושר/ת
שיעורי עזר	24%	28%	14%	7%
סבסוד של אבחון ללקויות למידה	8%	8%	3%	4%
תגבורים במקצועות הליבה בחינם	7%	8%	2%	7%
שירותי ייעוץ פסיכולוגיים	6%	7%	3%	0%
לא קיבלו אף מענה	69%	64%	83%	93%

²⁷ הות"ת, 2017, מדיניות רב שנתית לשנים תשע"ז-תשפ"ב בנושא הרחבת הנגישות של ההשכלה הגבוהה לחרדים, סעיף 48.14.

²⁸ נתוני הלמ"ס לבקשת עמותת 'יוצאים לשינוי', 7.2021. הנתונים מתייחסים למכללות האקדמיות, לא כולל המכללות לחינוך, ולאוניברסיטאות לא כולל האוניברסיטה הפתוחה.

²⁹ טרכטנברג וצוות מחקר עמותת 'יוצאים לשינוי', 2021, ממציא סקר השכלה ומיצוי זכויות, נתוני ביניים.

77% מהסטודנטים שהוצעה להם מעטפת סיוע, הסתייעו בלפחות אחד מבין המענים המוצעים.

48 אחוזים מהמשיבים - **סטודנטים בהווה ובעבר** - ציינו שלא קיבלו מהמוסד האקדמי אף הצעת סיוע מבין הבאות (ראו טבלה מספר 2). האחוז מעט נמוך יותר בקרב **הסטודנטים בהווה** - 43 אחוזים מתוכם השיבו שלא הוצע להם אף סיוע. עם זאת, בקרב אלה שכן קיבלו הצעות סיוע, שיעורי המימוש של הסיוע היו גבוהים, מה שמלמד על הצורך בשטח.

נמצא כי מתוך 52 האחוזים מהמשיבים שידעו על זכותם לקבל סיוע, 77 אחוזים הסתייעו בלפחות אחד מבין המענים שהוצעו להם. הפער הגדול בין העובדה שרבים מהסטודנטים לא קיבלו הצעות סיוע כלל, לבין שיעורי הצריכה הגבוהים של שירותי הסיוע בקרב אלו שידעו על קיומם, מלמד כי יש צורך לקדם את ההיכרות של יוצאי החברה החרדית עם זכאותם לסיוע בתחומים אלו.

טבלה 2. הצעות סיוע מטעם מוסד הלימודים, ולקיחת חלק בפעילות

מענים	קיבלו את הצעת הסיוע	מתוך אלה שקיבלו את הצעת הסיוע, כמה מתוכם בחרו להסתייע
חונכות/ליווי אישי	34%	65%
אירועי תרבות וקהילה	27%	60%
כתובת ברורה למיצוי זכויות	27%	38%
סדנאות העשרה ומיומנויות למידה	25%	33%
סיוע בירוקרטי בהליכים אקדמיים	12%	19%
לפחות הצעת סיוע אחת	52%	77%
לא הוצע אף סיוע	48%	-

פרק ב' אתגרים תרבותיים-חברתיים בתהליך היציאה

היציאה מהחברה החרדית וההשתלבות בעולם חדש כוללות בתוכן אין-ספור אתגרים ממגוון סוגים. הם מתחילים שנים לפני היציאה, נוכחים בתהליך היציאה עצמו, ומלווים את היוצאים גם שנים לאחר היציאה. האומץ לבחור ולצאת מהחברה החרדית הוא האומץ להכיל את האתגרים שבכל שלבי היציאה, מהיום שבו המחשבות מתעוררות, מהרגע בו השאלות צפות, ועד שנים לאחר היציאה. פרספקטיבה מקובלת לתיאור אופי ההתמודדות עם היציאה מהחברה החרדית היא השוואתה להגירה.³⁰ היוצאים חשים כמהגרים בארץ זרה, שבה הם אינם מכירים את החוקים, את השפה ואת נורמות ההתנהגות, ואין אף הדרכה או תמיכה הניתנות להם.³¹ פרספקטיבה נוספת רואה את המעבר מחברה שמרנית לחברה מתירנית וחופשית, כשונה בתכלית מסגנון ההגירה המוכר. העוזבים את הדת אינם עוזבים מקום או תרבות, אלא יוצרים שינוי בסיסי בזהותם האישית ובמערכת הערכים והאמונות עליהם חונכו ושבהם האמינו עד לעזיבתם.³²

"זה ודאי נשמע לכם מוזר שלמרות השאלות הרבות והביקורת, לקח לי שנים עד שעזבתי. אתם אינכם יכולים לדמיין כמה זה קשה. אתה כל הזמן מתלבט האם החלטה לעזוב, נכונה. אתה יודע שאתה רוצה לעזוב, אבל אתה לא בטוח. אתם לא יכולים לדמיין כמה אומץ צריך בשביל לעשות את הצעד ולעזוב את העולם החרדי".³³

רוב מכריע של יוצאי החברה החרדית מספרים כי תהליך יציאתם נמשך על פני שנים, החל מהרהורים חוזרים ונשנים ועד ליציאתם בפועל.

היציאה גוררת עימה הטלת ספק בכל מה שהיוצאים מכירים מהחינוך החרדי, והיא דורשת תהליך של התפכחות ושל ניתוק מתפיסות מופנמות עמוקות כמו הפחד מעונש, זילות של חומריות, תפיסת העולם שבחוץ כמסוכן ומפחיד, תפיסות תרבותיות בנוגע לבני המין השני ועוד.³⁴

הניתוק מהעולם הישן

היציאה מהחברה החרדית היא יציאה מתוך מסגרת שבה הכללים מוכתבים וברורים, לעולם ללא מסגרת שבו היוצאים צריכים לקבוע לעצמם את הכללים והחוקים. הקשר עם המשפחה הופך למורכב, עד כדי ניתוק מוחלט במקרים רבים. הקהילה העוטפת אינה קיימת יותר, והחברים הקרובים כבר לא קרובים כל כך. יש לציין כי בהרבה מקרים, הריחוק מהמשפחה נחלש עם השנים, ויש תהליך התקרבות מחדש.³⁵

בציבור החרדי מקובלת התפיסה כי היוצאים חווים חיים מורכבים עם קשיים רגשיים עוד בהיותם חלק מהחברה החרדית. כמו כן, מקובלת התפיסה כי ליוצאים יש תאוות מין חזקות ורצון עז למימוש היצר המיני, ואלו מהווים לכאורה מוטיבציה ליציאתם. גישה זו משפיעה על הקושי בתהליך היציאה, משום שהיא מחזקת את חוסר הביטחון של היוצא ואת חששותיו שמא יציאתו נובעת ממקום של מסכנות וחולשה.³⁶

³⁰ Berry, 1997, "Immigration, Acculturation, and Adaptation".

³¹ Berger, 2014, "The Journey of Leaving an Insular Community: The case of Ultra-Orthodox Jews".

³² Bahr & Albrecht, 1989, "Strangers Once More: Patterns of Disaffiliation from Mormonism".

³³ Shaffir & Rockaway, 1987, "Leaving the Ultra-Orthodox Haredi Jews who Defected".

³⁴ Davidman & Greil, 2007, "Characters in Search of a Script: The Exit Narratives of Formerly Ultra-Orthodox Jews".

³⁵ Berger, 2014, "The Journey of Leaving an Insular Community: The case of Ultra-Orthodox Jews".

³⁶ Rothbaum, 1988, "Between Two Worlds: Issues of Separation and Identity After Leaving a Religious Community".
Berger, 2015, "Challenges and Coping Strategies in Leaving an Ultra-Orthodox Community".

ההתאקלמות בעולם החדש והמעבר בין קודש לחול

התקופה הראשונה של היציאה והחיים בצל החברה הכללית דומה להתנהגות של "שחקן ללא תסריט".³⁷ הבנת הלך החיים בעולם החילוני והפנמת התרבות החילונית אורכות זמן רב.³⁸ גם יוצאים ותיקים שחלכו עשרות שנים מאז יציאתם דיווחו כי אף לאחר שהתאקלמו בהצלחה בחברה החילונית, עברם החרדי עדיין משפיע על חייהם,³⁹ ועדיין יש להם מעין "שאריות" מזהותם הקודמת,⁴⁰ הגורמות לחלק מהיוצאים הוותיקים לתפוס עצמם כזרים בחברה זו וכ"חובשי כיפות שקופות".⁴¹ זרות זו לא תמיד מהווה מכשול, ולעיתים היא אף מקנה הון תרבותי.⁴²

שכר דירה מניין?

היציאה מהחברה החרדית מתחילה במחשבות, אבל היא אינה יכולה להישאר במחשבות - היא לאט לאט פורצת גבולות. אורח החיים משתנה, קיום המצוות הופך לעיתים להמלצה עד כדי עניין מיותר לחלוטין, הלבוש משתנה, השפה משתנה ותפיסת העולם משתנה.

בשלב זה, היוצאים אינם יכולים להישאר יותר בבית הוריהם. הם אינם יכולים לקיים אורח חיים חילוני בשכונות החרדיות, ולעיתים אף משפחתם דורשת מהם לעזוב את הבית ולמצוא לעצמם מקום מגורים חדש. וכך, ללא תמיכה מהוריהם וללא מקור הכנסה, עליהם למצוא דרך לשלם שכר דירה, תוך הסתגלות לעולם חדש ולא מוכר.⁴³

האומץ לבחור לבד

היציאה מהחברה החרדית כוללת בתוכה רגעים של בדידות נפשית, קריעה וניתוק מהמשפחה, מהקהילה ומהחברים. רבים מהיוצאים מדווחים כי חוסר התמיכה ותחושת ה"לבד" הם ההיבטים הקשים ביותר במעבר בין החברות.⁴⁴ "בן-אדם יכול להשתגע מחוויה שכזו, זו בדידות נוראה, ואתה באמת לבד, כל הקשרים נחתכים, ואתה נשאר עם עצמך. לאף אחד לא אכפת ממך, וזהו זה, לאף אחד לא אכפת ממך כבן אדם".⁴⁵

³⁷ Beckford, 1985, Cult Controversies: The Societal Response to the New Religious Movements.

³⁸ Davidman & Greil, 2007, "Characters in Search of a Script: The Exit Narratives of Formerly Ultra-Orthodox Jews".

Shaffir, 1991, "Conversion Experiences: Newcomers to and Defectors from Orthodox Judaism".

Shaffir & Rockaway, 1987, "Leaving the Ultra-Orthodox Fold: Haredi Jews who Defected".

³⁹ Rothbaum, 1988, "Between Two Worlds: Issues of Separation and Identity After Leaving a Religious Community".

⁴⁰ Fuchs-Ebaugh, 1988, Becoming an Ex.

⁴¹ ברזילאי, 2004, לפרוץ מאה שערים: מסע אל עולמם של היוצאים בשאלה.

⁴² שם.

⁴³ הורוביץ, 2018, "יציאה בשאלה: סיכון, סיכוי, ומדיניות חברתית".

Berger, 2014, "The Journey of Leaving an Insular Community: The case of Ultra-Orthodox Jews".

⁴⁴ ברזילאי, 2004, לפרוץ מאה שערים: מסע אל עולמם של היוצאים בשאלה.

⁴⁵ Shaffir & Rockaway, 1987, "Leaving the Ultra-Orthodox Fold: Haredi Jews who Defected".

מי הייתי פעם ומי אני היום?

התמה המרכזית המגדירה את היציאה מהחברה החרדית, כפי שמסתמן בספרות, היא שינוי זהות.⁴⁶ היציאה מעמידה את היוצאים במצב ביניים של גיבוש זהות – "לא פה ולא שם", "גם פה וגם שם".⁴⁷

אחת מאבני היסוד לזהות בריאה היא סולידריות פנימית עם ערכי החברה.⁴⁸ הסולידריות אינה נרכשת על ידי "אמונה" באידיאלים של הקבוצה החדשה אלא על ידי תהליך של הפנמה. בחברה החרדית קיימות הפנמות רבות המתעצמות לנוכח היותן קשורות לרצון האל, להיותן קהילתיות, ולקיומן ברוב היבטי החיים.⁴⁹ לכן, גיבוש זהות חדשה לאחר היציאה הוא משימה קשה, שכן היוצאים צריכים כעת להפנים בתוכם ערכים חדשים. גם לאחר שעברה תקופה מזמן היציאה, וגם אם הערכים של היוצאים שונים מאלו שספגו בבית הוריהם, עדיין יש תהליך ארוך של הפנמה שהיוצאים צריכים לעבור כדי לשנות את מי שהם כיום ואת ההווה הפנימית שלהם. יש צורך לפרק הפנמות טמועות ולהשריש הפנמות חדשות. פירוק הזהות וגיבושה מחדש הם תהליך ארוך שלעיתים מלווה את היוצאים במשך רוב חייהם.⁵⁰

ניכור הורי וקהילתי

היציאה מהחברה החרדית היא מאתגרת, אך כהורים לילדים, היא מאתגרת שבעתיים. כשאחד ההורים בוחר לצאת מהחברה החרדית, עולות שאלות משפטיות של משמורת על הילדים, והיציאה הופכת לכואבת ומורכבת יותר.⁵¹

קבלת ההחלטות בנוגע למשמורת עוברת פעמים רבות באופן מהיר מכזו המתנהלת דרך משא ומתן בין בני הזוג, לסכסוך המערב את ההורים ואת הרבנים בקהילה. כך, אך שהמשבר נחוה תחילה ברמה הזוגית, הוא מוסלם במהירות על ידי הקהילה, ועובר להיות מנוהל על ידה.⁵² ברגע היציאה של אחד ההורים, מתחיל המאבק על החינוך ועל הזהות של הילדים. גברים שהתגרשו, לרוב מפסידים את המשמורת על ילדיהם, והמאבק החרדי להרחקתם מן הילדים בחזקת "השפעה רעה", עלול להיות מלווה בהאשמות שווא של אלימות, בשימוש בטיעונים רב-תרבותיים, בניתוב הדיונים לבתי הדין הרבניים ובמניפולציה של העובדים הסוציאליים.⁵³

המעורבות המסלימה של פעילי הקהילה מכוונת כלפי שני בני הזוג – הן ה"יוצא" והן הנשאר. היחס להורה היוצא הוא כאל חוטא שנטש את החברה החרדית וכגורם המהווה סיכון עבור ילדיו, עבור משפחתו המורחבת

⁴⁶ Belfon, 2020, "Leaving Orthodox Judaism".

⁴⁷ Davidman & Greil, 2007, "Characters in Search of a Script: The Exit Narratives of Formerly Ultra-Orthodox Jews".

⁴⁷ דורון, 2013, "עזיבת העולם החרדי כמפגש בין מודלים חברתיים-דתיים".

⁴⁸ Erikson, 1958, Identity and the Life Cycle.

⁴⁹ Davidman & Greil, 2007, "Characters in Search of a Script: The Exit Narratives of Formerly Ultra-Orthodox Jews".

Rothbaum, 1988, "Between Two Worlds: Issues of Separation and Identity After Leaving a Religious Community".

⁵⁰ Davidman & Greil, 2007, "Characters in Search of a Script: The Exit Narratives of Formerly Ultra-Orthodox Jews".

⁵¹ הורוביץ, 2018, "יציאה בשאלה: סיכון, סיכוי, ומדיניות חברתית".

⁵² Nadan, Y., Katz, C., Zion, T., & Wertheimer, A. (2021). High intensity parental dispute in the Jewish ultra-Orthodox community in Israel: Perspectives of social workers and disaffiliated parents. *Children and Youth Services Review*, 120, 105726.

⁵³ הורוביץ, 2018, "יציאה בשאלה: סיכון, סיכוי, ומדיניות חברתית".

ועבור החברה החרדית בכלל. נוסף על כך, אנשי הציבור והעסקנים משקיעים את מיטב המשאבים בתמיכה בהורה שנותר לבד, דבר היוצר ציפייה לנאמנות טוטאלית מול הממסד. באופן זה, מנכרים את ההורה היוצא מילדיו.⁵⁴

"בושה מהלכת"

במחקר איכותני שבוצע באוניברסיטת תל אביב,⁵⁵ נמצא כי בתיקי גירושין רבים הנוגעים ליוצאים או ליוצאות מהחברה החרדית, הקהילה החרדית תדאג להשמיץ את ההורה היוצא, ותתייחס אליו כאל "בושה מהלכת", שבעצם קיומו מהווה סיכון לרווחתם ולעתידם של ילדיו.

"תגיד לעובדת הסוציאלית שאבא..."

ההורים אינם הקורבנות היחידים של הממסד החרדי, ולעיתים גם הילדים משמשים כקלף מיקוח שנועד להרחיק את ההורה היוצא מהקהילה החרדית. אנשי הממסד מציעים תשלומים להורה היוצא, בתמורה להחלשת הקשר עם ילדיו. שיקולי הממסד החרדי אינם נובעים מטובת הילדים, אלא מתוך מטרה להרחיק ככל האפשר את ההורה היוצא.⁵⁶

לעיתים הילדים מעורבים אך יותר בניכור מול ההורה היוצא. בני המשפחה והממסד מכינים את הילדים לקראת המפגשים עם אנשי המקצוע במערכות הרווחה, ומשכנעים את הילדים להשמיץ את הוריהם על לא עוול בכפם.

מדברי ההורים המרואיינים עולה כי המסר המרכזי שקיבלו מכל המערכות הסובבות את ילדיהם, הוא שהם בושה קשה ומהלכת עבור ילדיהם, ושאלם הם רוצים בטובת ילדיהם, הכי טוב יהיה שייעלמו מחייהם.

ההורים היוצאים מתארים את התופעה כניתוק הורי מכוון, המגובה על ידי מערכות הרווחה והמשפט. **עשרות יוצאים נמצאים במצב של ניתוק הורי בנסיבות שונות, שגובה מחיר כבד מהם ומילדיהם.** בכל הראיונות והבדיקות עם אנשי המקצוע שנערכו כחלק ממחקרו של הורוביץ, לא עלה אפילו מקרה אחד של הסכמה חרדית לשמירה על הורות משמעותית של היוצא או היוצאת.

בעקבות התנהלות הממסד החרדי שמקשה מאוד גם על הילדים, גם מערכות הרווחה ובתי המשפט נוטים לתמוך בהורה שנשאר בקהילה כדי לספק לילדים יציבות ותמיכה קהילתית. כך, ההורה היוצא חווה ניכור הורי שמתחיל בהתעללות הממסד החרדי ושמסתיים לרוב בניצחון, יחד עם נתינת החותמת של מערכות הרווחה.⁵⁷

תוכנית "צעדים", בשיתוף פעולה של עמותת 'הלל' ועמותת 'יוצאים לשינוי', מעניקה סיוע משפטי בדיני משפחה ליוצאי החברה החרדית, במטרה למגר את הניכור ההורי.

⁵⁴ Nadan, Y., Katz, C., Zion, T., & Wertheimer, A. (2021). High intensity parental dispute in the Jewish ultra-Orthodox community in Israel: Perspectives of social workers and disaffiliated parents. *Children and Youth Services Review*, 120, 105726.

ש.ם 55

⁵⁶ הורוביץ, 2018, "יציאה בשאלה: סיכון, סיכוי, ומדיניות חברתית".

ש.ם 57

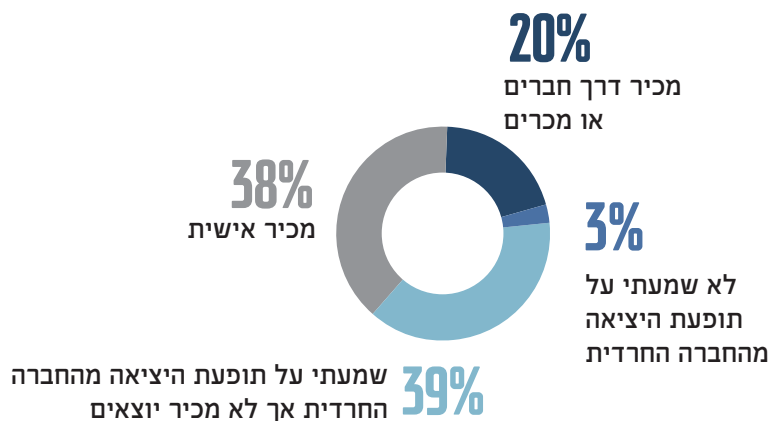
פרק ג' החברה הישראלית ויוצאים תפיסות ועמדות הציבור בנוגע ליוצאים מהחברה החרדית

בסקר אשר בוצע עבור עמותת 'יוצאים לשינוי' על ידי מכון גיאוקרטוגרפיה, נבחנו תפיסות ועמדות הציבור הישראלי בנוגע ליוצאי החברה החרדית. הסקר נערך במהלך אוקטובר 2021 וכלל 508 משיבים גולשי אינטרנט בגילאי 18 ומעלה, המהווים מדגם ארצי ומייצג של האוכלוסייה היהודית במדינת ישראל (גולשי אינטרנט).

רוב הציבור מעיד כי הוא מכיר את תופעת היציאה

מעל מחצית מהציבור (58 אחוזים) מעיד כי הוא מכיר יוצאים מהמגזר החרדי, באופן ישיר או דרך מכרים. השכיחות גבוהה יותר בקרב גברים וצעירים.

באופן כללי המודעות לתופעת היציאה מהמגזר החרדי אבסולוטית.

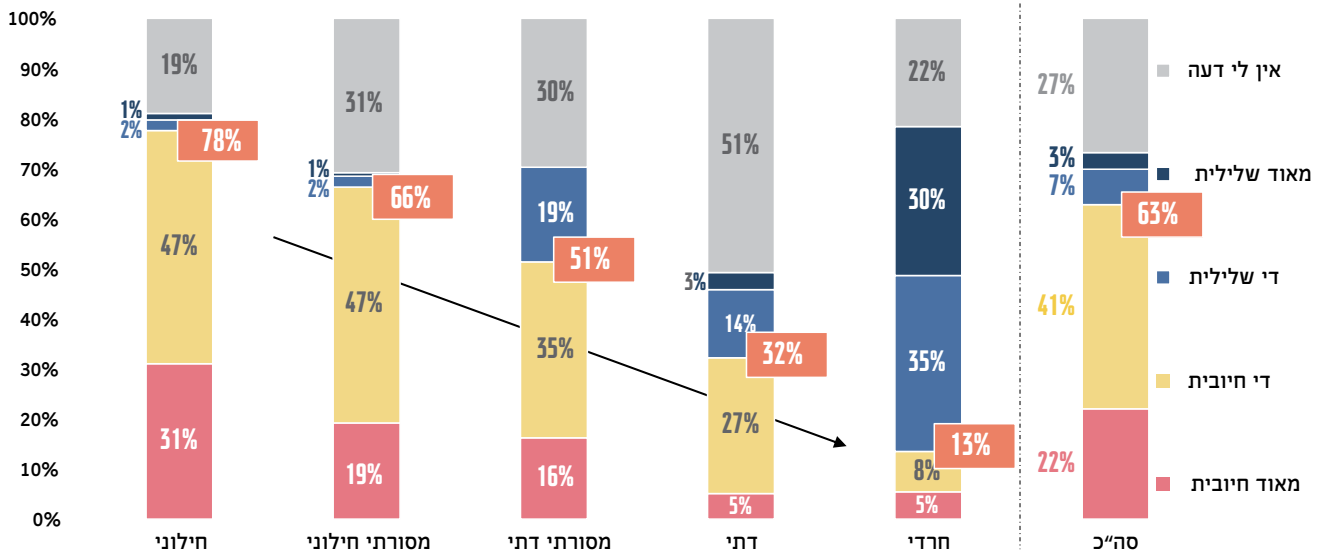
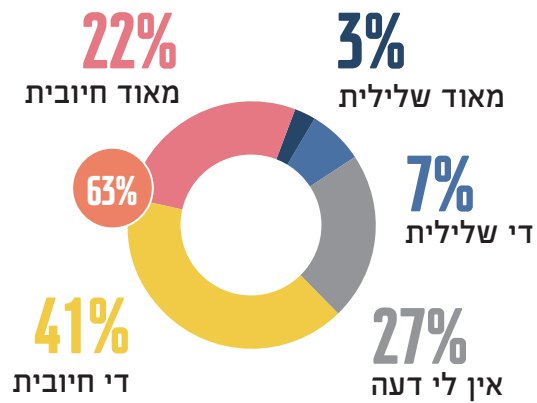
רוב הציבור סבור כי מדינת ישראל צריכה להציע סיוע ליוצאי המגזר החרדי

רוב הציבור (78 אחוזים) סבור כי מדינת ישראל צריכה להציע סיוע ליוצאי המגזר החרדי, בעיקר בכל הקשור להשלמת פערי השכלה (73 אחוזים).

כמו כן, רוב הציבור מסכים (73 אחוזים) עם האמירה כי המדינה והציבור צריכים לסייע ליוצאים על מנת שיהיו חלק מעתיד המדינה.

רוב הציבור מחזיק בדעה חיובית כלפי היוצאים מהחברה החרדית

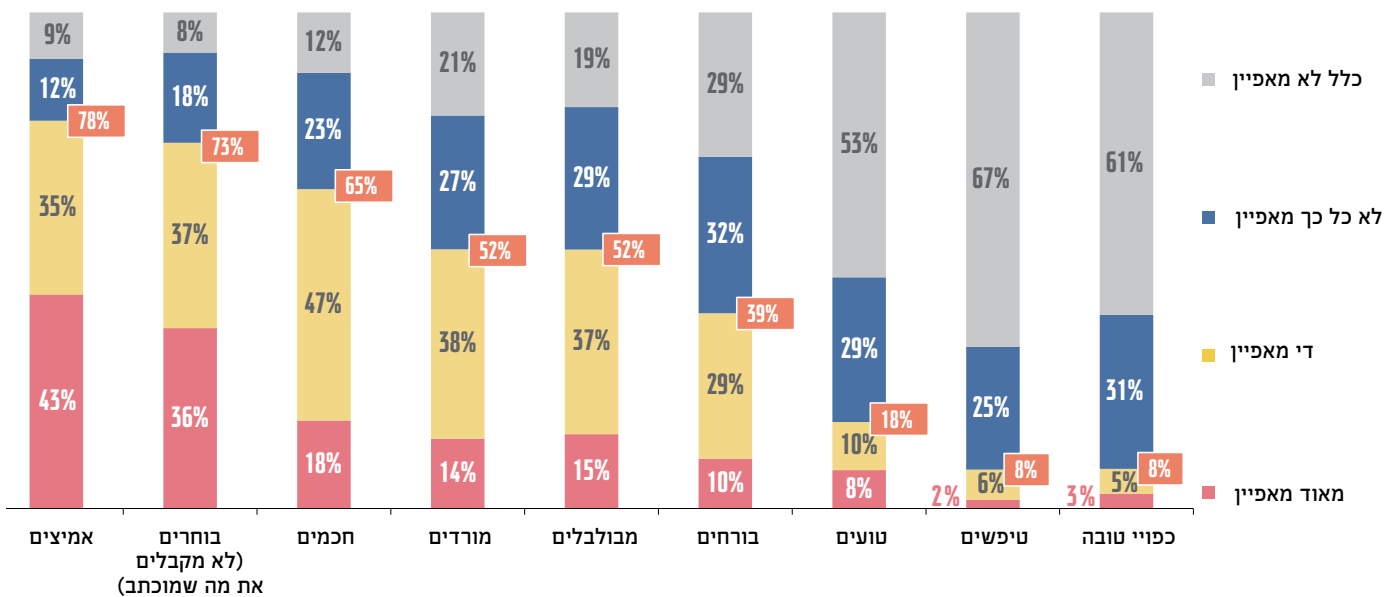
כשני שלישים מהציבור מחזיקים בדעה חיובית כלפי יוצאי החברה החרדית (63 אחוזים). הדעה חיובית פחות ככל שעולים ברמת הדתיות ובקרבת המשתייכים למחנה הימין/מרכז ימין. רק עשירית מחזיקים בדעה שלילית על היוצאים.

האפיונים המרכזיים של יוצאי החברה החרדית הם אמיצים ובוחרים

יוצאי החברה החרדית מאופיינים בידי רוב הציבור כאמיצים (78 אחוזים) ובוחרים (73 אחוזים), גבוה יותר בקרב המשייכים עצמם למחנה השמאל/מרכז שמאל.

כשני שלישים מהציבור מאפיין אותם כחכמים (65 אחוזים), ושיעור של מחצית מאפיינים אותם כמורדים (52 אחוזים) ומנגד מבולבלים (52 אחוזים).

רוב הציבור תופס את ההשתלבות החברתית כקושי העיקרי של יוצאי המגזר החרדי

ההשתלבות החברתית נתפסת כקושי הגדול ביותר עבור היוצאים מהמגזר החרדי (74 אחוזים).

קשיים נוספים שצוינו בשיעורים גבוהים הם בתחום הידע, בתחום העבודה ובתחום הכלכלי (כ-60 אחוזים כל אחד).

רוב הציבור אינו מצדיק נתק משפחתי בגלל עזיבת המגזר

רוב הציבור סבור כי יציאה מהמגזר החרדי/ חזרה בתשובה אינה מצדיקה נתק של המשפחה (כ-70 אחוזים). גם במגזר החרדי, רוב החרדים מסכימים (73 אחוזים) כי ברוב המקרים אין הצדקה לנתק של המשפחה במקרה של יציאה מהמגזר.

ביבליוגרפיה

[אליהו, א. \(2020\). השלמת השכלה בצה"ל לחיילים חרדים ולחיילים חרדים לשעבר. הכנסת, מרכז המחקר והמידע.](#)

[אלמסי, א. \(2018\). שירות צבאי של חרדים וחרדים לשעבר. הכנסת, מרכז המחקר והמידע.](#)

[ברזילאי, ש. \(2004\). לפרוץ מאה שערים: מסע אל עולמם של היוצאים בשאלה. ידיעות אחרונות - ספרי חמד.](#)

[דורון, ש. \(2013\). עזיבת העולם החרדי כמפגש בין מודלים חברתיים-דתיים. בתוך סוציולוגיה ישראלית, כרך י"ד חוברת 2. עמ' 373-390.](#)

[הורוביץ, נ. \(2018\). יציאה בשאלה: סיכון, סיכוי, ומדיניות חברתית. יוצאים לשינוי, ירושלים.](#)

[הות"ת. \(2017\). מדיניות רב שנתית לשנים תשע"ז-תשפ"ב בנושא הרחבת הנגישות של ההשכלה הגבוהה לחרדים.](#)

[הלמ"ס. \(2021\). שנת הלימודים האקדמית תשפ"א \(2020/21\) בסימן מגפת הקורונה - עלייה משמעותית במספר הסטודנטים \[הודעה לתקשורת\].](#)

[הלמ"ס. \(2021\). מענה הלמ"ס לעמותת 'יוצאים לשינוי' - סטודנטים לתואר ראשון תש"פ במוסדות להשכלה גבוהה בוגרי החינוך החרדי.](#)

[הלמ"ס. \(2020\). השכלה גבוהה בישראל - נתונים נבחרים לשנת הלימודים תש"ף \(2019/20\) לרגל פתיחת שנת הלימודים האקדמית \[הודעה לתקשורת\].](#)

[טרכטנברג א. & צוות מחקר 'יוצאים לשינוי'. \(2021\). ממצאי סקר השכלה ומיצוי זכויות, ממצאי ביניים.](#)

[משרד העבודה הרווחה והשירותים החברתיים. \(2020\). מענה משרד העבודה הרווחה והשירותים החברתיים לעמותת 'יוצאים לשינוי'.](#)

[צוות מחקר 'יוצאים לשינוי'. \(2021\). אתגרים ומענים בשילוב תעסוקתי של יוצאי החברה החרדית, ממצאי ביניים.](#)

[רגב, א. & גורדון, ג. \(2021\). מגמות ההצטרפות והעזיבה במגזר החרדי, באתר המכון הישראלי לדמוקרטיה.](#)

[Bahr, H. M. & Albrecht, S. L. \(1989\). Strangers Once More: Patterns of Disaffiliation from Mormonism. In *Journal for the Scientific Study of Religion*, Vol. 28 \(2\), pp: 180-200.](#)

[Beckford, J. A. \(1985\). *Cult Controversies: The Societal Response to the New Religious Movements*. Tavistock Publications. Pp: 190-218.](#)

Belfon, D. (2020). Leaving Orthodox Judaism. In *Handbook of Leaving Religion*, pp. 142-153.

[Berger, R. \(2014\). The Journey of Leaving an Insular Community: The Case of Ultra-Orthodox Jews. In *The Jewish Journal of Sociology*, Vol 56, pp: 75-98.](#)

[Berger, R. \(2015\). Challenges and Coping Strategies in Leavening an Ultra-Orthodox Community. In *Qualitative Social Work*, Vol. 14\(5\), pp: 670-686.](#)

[Berry, J. W. \(1997\). Immigration, Acculturation, and Adaptation. In *Applied Psychology: An International Review*, Vol. 46\(1\), pp. 5-68.](#)

Davidman, L. (2014). *Becoming Un-Orthodox: Stories of Ex-Hasidic Jews*. Oxford University Press.

[Davidman, L. & Greil, A. L. \(2007\). Characters in Search of a Script: The Exit Narratives of Formaly Ultra-Orthodox Jews. In *Journal for the Scientific Study of Religion*, Vol. 46\(2\), pp: 201-216.](#)

Ebaugh, H. R. Fuchs. (1988). *Becoming an Ex*. University of Chicago Press.

Erikson, E. H. (1959). *Identity and the Life Cycle: Vol. 1 Selected Papers, Psychological Issues*. New York: International Universities Press.

Rothbaum, S. (1988). *Between Two Worlds: Issues of Separation and Identity After Leaving a Religious Community*. In *Falling from the Faith: Causes and Consequences of Religious Apostasy*.

[Nadan, Y., Katz, C., Zion, T., & Wertheimer, A. \(2021\). High intensity parental dispute in the Jewish ultra-Orthodox community in Israel: Perspectives of social workers and disaffiliated parents. *Children and Youth Services Review*, 120, 105726.](#)

Shaffir, W. & Rockaway, R. (1987). Leaving the Ultra-Orthodoxy Haredi Jews Who Defected. In *Jewish Journal of Sociology*, Vol 24, pp: 97-113.

Shaffir, W. (1991). *Conversion Experiences: Newcomers to and Defectors from Orthodox Judaism*. In *Tradition, Innovation, Conflict: Jewishness and Judaism in Contemporary Israel*. Pp. 173-202. Albany: State University of New York Press.